

vějí. Odpověděli, že o rabi Mendelovi z Vitebsku. „K jeho počtě,“ poučil je rabi, „musíte zapálit všechny svíčky. Neboť když vykládal nauku, nebylo v jeho srdci ani stopy po ješitnosti nebo zahleděnosti v sebe a druhá strana¹ neměla nad ním žádnou moc. Sluší se tedy, když o něm mluvíte, abyste zapálili všechny svíčky, jako když se učíte ve svaté Tóře.“

Šmelke z Mikulova

DAVIDOVA HARFA Když byl rabi Šmelke se svým bratrem Pinchasem, budoucím frankfurtským ravem, v Mesriči, pronajali si podkrovní pokojík, aby se v něm mohli nerušeně učit. Jednou — byla už pokročilá hodina po odchodu šabatu — seděli a učili se, když tu k nim dolehl zvláštní pláč, ve kterém se zvláštním způsobem proplétaly dva hlasy, mužský a ženský. Vyhlédli z okna a spatřili na cestě na lavičce sluhu s děvečkou. Bratři se jich zeptali na důvod jejich pláče; a ti dva vyprávěli, že už tu slouží dlouho a po mnoho let že už se chtějí vzít, jejich pán však sňatku nepřeje a vždycky se mu podaří ho nějak překazit. Bratři jim řekli, že záleží jen na tom, aby se postavil svatební baldachýn, a vše ostatní — i souhlas pána domu — už se pak nějak zařídí. A běželi vzbudit sluhu z modlitebny, aby ihned sehnal deset mužů, odemkl a postavil baldachýn. Svatbu důstojně oslavili — rabi Šmelke tloukl do taktu ulomenou větví a rabi Pinchas zvonil dvěma svícny o sebe tak šikovně, že vydávaly krásný zvuk. Náhle vběhl do modlitebny Magid. Po „Davidově hostině“ se dostal do vytržení duše, jak se mu občas stávalo, ale najednou vyskočil a utíkal do modlitebny. „Neslyšíte tu Davidovu harfu?“ volal.

NOVÉ MELODIE Rabi Móše Tajtlbaum, žák Jasnovidce lublinského, vypravoval: „Když se rabi Šmelke o šabatech

¹ Tj. démonte.

a svátcích modlil, především však když přinášel, jak je zvykem, o Dni smíření velebnězovu oběť, mihotalo se mezi jeho slovy tajemství a on zpíval nové melodie, zázrak všech zázraků, jaké nikdy neslyšel ani on, ani žádné jiné lidské ucho, a vůbec nevěděl, co zpívá a proč tak zpívá, neboť pobýval ve vyšším světě.“

Jeden velmi starý muž, který jako chlapec zpíval ve Šmelkově sboru, říkával: „Měli jsme ve zvyku dávat si noty k ruce, abychom si je na modlitbu před pultíkem nemuseli teprve nosit. Ale rabi se na to neohlížel a zpíval nové, nikdy neslychané melodie. My žáci jsme vždy úplně oněměli a poslouchali ho s úžasem. Nemohli jsme to pochopit: Odkud ty melodie bere?“

V MIKULOVĚ Když byl rabi Šmelke povolán jako rav do Mikulova, připravil si skvělé kázání, kterým chtěl ohromit mocnou talmudistickou Moravu. Cestou se zastavil v Krakově a lidé ho oblehli, aby kázal. Zeptal se tedy svého žáka Móšeho Léba, pozdějšího sasovského rabiho, který ho doprovázel: „Nu, Móše Lébe, co jim mám kázat?“ Ten odpověděl: „Rabi si přece připravil nádherné kázání pro Moravu — proč by ho nepřednesl i zde?“ Rabi Šmelke jeho radu přijal. V Krakově však bylo i několik mužů z Mikulova, kteří přijeli rabiho přivítat; a ti si kázání vyslechli také. Když potom cadik dorazil do Mikulova, řekl svému žákovi: „Nu, Móše Lébe, co mám teď o šabatě kázat? Nemohu přece opakovat ještě jednou to samé lidem, kteří mě slyšeli v Krakově.“ „Uděláme si chvíličku klidu,“ řekl Móše Léba, „a poradíme se se Zákonem.“ Ale až do pátku se jim nepodařilo najít si ani minutku na to, aby otevřeli nějakou knihu. Nakonec se rabi Šmelke optal: „Nu, Móše Lébe, copak budeme kázat?“ Rabi Móše Léba odpověděl: „Snad si v pátek večer najdeme aspoň okamžik, abychom si to promysleli.“ V pátek si připravili lampu, která jim měla svítit celou noc, a když všichni lidé odešli, usedli ke knize. Tu však vletěla oknem dovnitř slepice a světlo jim zhasla. Rabi Šmelke se zeptal: „Nu,

Móše Lébe, copak budeme kázat?“ „Jistě je zde zvykem kázat až odpoledne,“ řekl Móše Lébe, „ráno po modlitbě se ještě vrátíme do světnice, zavřeme se, nepustíme nikoho dovnitř a rozhodneme se.“ Ráno se šli pomodlit. Před předčítáním úryvku z Písma určeného na ten týden, byl pult posunut před stánek a představený obce přišel Šmelkeho požádat, aby přednesl kázání. Modlitebna byla přeplněna talmudisty z celé Moravy. Rabi Šmelke nařídil, aby mu přinesli jeden svazek gemary, náhodou ho otevřel, vybral z nahmátnuté stránky určitý problém a vyzval učenné muže, aby ho objasnili — on sám že potom k jejich výkladům také něco připojí. Když všechny vyslechl, přetáhl si modlitební plášť přes hlavu a zůstal tak asi čtvrt hodiny. Pak zopakoval, uspořádal a vyřešil všechny sporné otázky, bylo jich sto třicet, a udělal odpovědi, bylo jich sedmdesát dva; a vše bylo zodpovězeno, vysvětleno a utišeno.

ZÁPIS Když byl rabi Šmelke povolán do Mikulova na Moravě, bylo tam zvykem, aby každý nový rav zanesl do kroniky obce nějaké nařízení, které se pak mělo nadále dodržovat. Šmelke byl vyzván, aby tak také učinil, avšak on to den ze dne odkládal. Zatím si ale prohlížel lidi ve své obci a zápis oddaloval, prohlížel si je stále pronikavěji a stále více to odsunoval — až mu dali najevo, že by už neměl déle otálet. Šel tedy a zapsal do kroniky desatero přikázání.

SEDM VĚD Když rabi Šmelke nastoupil svůj úřad v Mikulově, kázal prvních sedm sobot o sedmi světských vědách. Členové obce byli tímto zvláštním námětem týden od týdne stále více udiveni, nikdo se však cadika netroufl zeptat. Osmého šabatu Šmelke řekl: „Dlouho jsem nechtěl slova kazatele Šalomouna: ‚Lépe poslouchat hubování mudrce, než kdo naslouchá zpěvu bláznů.‘ Proč tu nestojí: ‚než zpěvu bláznů?‘ Ale smysl je tento: Je dobré popřát sluchu varování mudrce, který vyslechl a pochopil

zpěv bláznů, to jest sedm světských věd, které jsou před boží naukou jen písni blázna. Neboť každému jinému člověku mohou světšší mudrci říci: ‚Jen si haň naše vědy, ty, který jsi jejich sladkosti neokusil. Kdybys ji ochutnal, nechtěl bys už nic jiného znát.‘ Kdo se ale sedmi vědami zabýval, prošel je skrz naskrz a volá: ‚Marnost nad marností,‘ aby se nakonec rozhodl pro Tóru, toho nebude nikdo podezírat ze lži.“

MODLÍCI SE A MESIÁŠ První den nového roku přišel jednou rabi Šmelke před zatroubením na šofar do modlitebny a plakal: „Běda, Pane světa, všechen lid k tobě volá, ale co je nám platný jeho nářek, když každý má na mysli jen své potřeby a ne exil tvé šechiny.“ Na druhý den svátku přišel zase před zatroubením a řekl: „V první knize Samuelově stojí: ‚Proč si ani dnes ani včera nepřišel syn Jišajův pro svůj chléb?‘ Proč nepřišel král Mesiáš ani včera, v první den nového roku, ani dnes, v druhý den nového roku? Ach, dnes jako včera se veškerá jejich modlitba týká jen tělesného chleba, tělesné nouze samotné...“

EZAUOVY SLZY Jindy řekl: „V midraši stojí: ‚Mesiáš, syn Davidův, nepřijde, dokud nevyschnou Ezauovy slzy.‘ Děti izraelské přece prosí ve dne v noci o slitování — mají být jejich slzy vyplakány zbytečně, dokud pláčou i děti Ezauovy? Ale slzy Ezauovy, to neznamena slzy, které pláčou ostatní národy a které vy nepláčete, nýbrž jsou to slzy, které pláčou všichni lidé, když po něčem touží a prosí o to. A vskutku — Mesiáš, syn Davidův, nepřijde, dokud tyto slzy nevyschnou a dokud lidé nezačnou plakat pro šechinu v exilu a za její vysvobození.“

POKÁNÍ Když v předvečer Dne smíření vstoupil do modlitebny rabi Šmelke, zahalen do svého modlitebního pláště, zavolał cestou od vchodu ke stánku nahlas slova Písma: „Neboť dnešního dne se vám povoluje očistit se od všech hříchů, před ním budete čisti“ a potom výrok rabi-

ho Akiby z mišny: „Před kým se očisťujete, a kdo vás činí čistými? Váš Otec v nebi.“ A všecken lid propukl v pláč.

Když pak stál před stánkem, řekl: „Vězte, milí bratři, že jádrem obrácení je nabídnout svůj život. Jsme přece ze semene Abrahamova, který nabídl svůj život k posvěcení jména Požehnaného a dal se hodit do pece na pálení vápna, jsme přece ze semene Izákova, který nabídl svůj život a položil krk na obětní oltář. Jistě se v tento svatý a strašný den soudu za nás oba přimlouvají u našeho Otce v nebi. Ale i my chceme jít v jejich stopách a napodobovat jejich skutky a nabídnout svůj život k posvěcení jména Požehnaného. Sjednotme se tedy a posvěťme jeho mocné jméno s velikou láskou a v tomto smyslu vyřkněme také všichni společně: ‚Slyš, Izraeli.‘ A s pláčem odřikával lid, všichni společně: „Slyš, Izraeli, Hospodin je náš Bůh, jediný Pán.“

Potom hovořil rabi Šmelke dále: „Milí bratři, poté, co nám bylo dovoleno sjednotit a posvětit jeho jméno ve veliké lásce, a poté, co jsme nabídli své životy a naše srdce se očistila k službě a bázni před Požehnaným, je třeba, abychom sjednotili také své duše. Všechny duše pocházejí z jednoho kořene, všechny jsou částí božství, vyhnány od trůnu jeho slávy. Proto se i na zemi sjednotme tak, aby se větve staly opět kořenem. A stůjme zde všichni čistí a ryzí, sjednotme své duše a vezměme na sebe přikázání: ‚Miluj svého bližního jako sám sebe.‘“ A všecken lid opakoval: „Miluj svého bližního jako sám sebe.“ A pak hovořil dále: „A nyní, když nám bylo dovoleno sjednotit jeho veliké jméno a také naše duše, které jsou částí božství, nechť předstoupí jako náš přimlůvce před našeho Otce v nebi svatá Tóra. Bůh ji kdysi nabídl všem národům a jazykům, přijali jsme ji však jen my a volali jsme: ‚Tak učiníme‘ a teprve potom: ‚Slyšíme‘. Je tedy vhodné, abychom si od našeho Otce v nebi v tento svatý a strašný den soudu pro sebe vyprosili slitování.“ A otevřel křídla stánku.

Potom odřikával před otevřeným stánkem vyznání hříchů. Lid opakoval s velikým pláčem slovo za slovem po něm. Pak vyňal svitek, zvedl jej vysoko nad hlavu a promluvil k obci o lidském hřichu. Nakonec ale řekl: „Vězte, že je-li váš dnešní pláč naplněn smutkem, pak není požehláním, neboť šechina nepřebývá v těžkomyslnosti, ale jedině v radosti z přikázání. A vizte, že žádná radost není větší než radost dnešního dne, kdy smíme zbavit svá srdce všech špatností silou obrácení a tak se přiblížit našemu Otci v nebi, jehož ruka je napřažena, aby obrácené přijala. A proto má být všecken pláč dnešního dne pláčem radosti, jak je psáno: ‚Služte Bohu v radosti a plesajte s básní.‘“

SPÁNEK Rabi Šmelke nespával jinak než vsedě, aby jeho učení neutrpělo příliš dlouhými přestávkami. Položil si hlavu na ruku a mezi prsty si postavil hořící svíčku, která ho vzbudila, jakmile se plamen ruky dotkl. Když ho navštívil rabi Elimelech a rozpoznal v něm dosud neprojevenou sílu jeho svatosti, připravil mu pečlivě lože a po dlouhém přemlouvání ho přiměl, aby se na ně alespoň na chvíli natáhl. Když Šmelke usnul, zavřel a zatemnil Elimelech okno. Rabi Šmelke procitl až za bílého rána. Zpozoroval, jak dlouho spal, ale nelitoval toho, poněvadž v sobě pocítil jakýsi dosud nepoznaný, prosluněný jas. Šel do modlitebny a jako obvykle se modlil před obcí a všem přišlo, že ho slyší poprvé — tak zkrácena a zároveň osvobozena byla moc jeho svatosti. Když odřikával slova zpěvu o Rákosovém moři, museli ho zachytit za lem jeho kaftanu, aby ho vlny vzdouvající se zleva i zprava neporazily. Později řekl Šmelke Elimelechovi: „Až teď jsem zjistil, že Bohu lze sloužit i spánkem.“

KLEPÁNÍ V aptské modlitebně byl sluha, jehož úkolem bylo chodit po městě a klepat na dveře všech Židů, aby se šli modlit nebo učit nebo zpívat žalmy. Stačilo, aby

jen tichounce zafukal, a i kdyby to bylo třeba o půlnoci, všichni spící hned vyskočili, rychle se oblékli a pospíchali do modlitebny, kde ještě dlouho jejich srdce horlivě tloukla rytmem sluhova kladívka. Tento dar získal sluha v dětství, když s bdělým a oddaným srdcem sloužil rabi Šmelkemu v Mikulově.

ČISTÍ VOLNOMYŠLENKÁŘI Rabi Šmelke jednou diskutoval s několika mikulovskými volnomyšlenkáři. „Ale musíte alespoň uznat,“ řekli nakonec, „že i my máme ctnosti, které Polákům chybějí. Tak například naše šaty jsou bezvadně čisté; ne však už šaty Poláků, kteří se provinují proti nařízení: ‚Učenec — ať jeho oděv není poskvrněn‘. Rabi jim se smíchem odpověděl: „Máte pravdu. Vaše šaty jsou čisté a šaty Poláků nejsou čisté. To proto, že podle slov talmudu o stupňovitém pořádku vlastností vede čistota k čistotě, čistota k odloučenosti a tak dále až ke stupni svatého Ducha. Když se tedy Poláci chystají začít s čistotou, vynaloží zlý pud všechn svůj um, aby je od toho odvrátil, neboť má strach, že by mohli vystoupit ze stupně na stupeň a dosáhnout svatého Ducha. A i když se zlému pudu brání a přesvědčují ho, že nic takového nemají v úmyslu, přece jim nevěří a nepovolí, dokud jim čistotnost nevymluví. Ale když zlý pud začne ohrožovat vaši čistotnost, lehce ho přesvědčíte, že vám o žádnou cestu vzhůru nejde, a on vám to uvěří na slovo a nechá vás být tak čisté, jak se vám zachce.“

NEPŘÍTEL Jeden bohatý a významný muž z Mikulova neměl rabi Šmelkeho rád a neustále se snažil ho zahanbit. V předvečer jom kipur¹ za ním přišel a prosil ho, aby se s ním smířil, neboť v tento den si všichni vzájemně odpouštějí. Zároveň mu přinesl džbán velmi starého a

¹ Den smíření — den vyznání hříchů a očištění, kdy se od večera do večera drží přísný půst. Před tímto svátkem si mají všichni navzájem odpustit, neboť onen den smířuje jen hříchy proti Bohu, nikoli hříchy proti bližním, pokud je oni sami neodpustili.

silného vína a nutil ho do pití, poněvadž měl za to, že cadik, který na takové pití nebyl zvyklý, se opije a on o tom pak bude vyprávět obci. Rabi Šmelke pil na počest Dne smíření jednu sklenici za druhou. Boháč si myslel, že dosáhl svého, a spokojeně odešel domů.

Když se však přiblížil večer a s ním i hodina modlitby, padla na rabiho hrůza ze dne soudu a okamžitě vystřízlivěl.

Po večerní modlitbě zůstal rabi Šmelke s ostatními zbožnými muži přes noc v modlitebně a jako každoročně předzpěvoval žalmy. Obec zpívala s ním. Když se u jednačtyřicátého žalmu dostal k verši: ‚A proto vím, že ve mně nacházíš zalíbení: můj nepřítel made mnou neplesá‘, opakoval ta slova několikrát a přeložil je, ne však obvyklým způsobem, nýbrž s neuvěřitelnou odvahou a volností: „Proto vím, že jsi ve mně našel zalíbení, mého nepřítele nestihne kvůli mně žádné zlo.“ A připojil: „I když jsou lidé, kteří mě nemají rádi a usilují o mé zahanbení, odpusť jim, Pane světa, aby kvůli mně netrpěli.“ Řekl to tak mohutným hlasem, že všichni přítomní propukli v pláč a každý ta slova opakoval z hloubky vlastního srdce. Mezi nimi byl i ten bohatý a vážený muž. V tu chvíli se obrátil a zloba z něj spadla. A ze všech lidí v té chvíli nejvíce miloval a ctil rabi Šmelkeho.

PRIKAZÁNÍ LÁSKY Jeden žák se ptal rabi Šmelkeho: „Bůh nám nařizuje: ‚Miluj svého bližního jako sám sebe.‘ Jak to mohu splnit, jestliže mi můj bližní působí zlo?“ Rabi odpověděl: „Musíš ta slova správně pochopit: Miluj svého bližního jako něco, co jsi ty sám. Neboť všechny duše mají jeden základ, každá z nich je jiskrou prapůvodní duše, která je v nich všech tak, jako je tvoje duše ve všech údech tvého těla. Ale může se stát, že tvá ruka omylem udeří tvé vlastní tělo. Vezmeš snad potom hůl a dáš výprask své vlastní ruce, protože se zmýlila, a rozmnožíš tak ještě svou bolest? A to je totéž, jako když ti z nedostatečného náhledu způsobí zlo tvůj bližní, s nímž

máš společnou duši — potrestáš-li ho, způsobíš bolest jen sám sobě.“

Žák se ptal dále: „Vidím-li však člověka, který je zlý před Bohem — jak ho mám milovat?“

„Nevíš,“ řekl rabi Šmelke, „že prapůvodní duše vznikla z boží bytosti a že každá lidská duše je částí Boha? A neslituješ se nad ním, když vidíš, jak jedna z jeho svatých jisker zapadla a brzy se udusí?“

PRSTEN Jednomu chudákovi, který přišel ke dveřím rabi Šmelkeho, když rabi neměl žádné peníze, dal Šmelke svůj prsten. Za chvíli se to dověděla jeho žena a zasypala ho výčitkami, že takový drahý šperk s tak velikým a vzácným kamenem předhodil nějakému žebrákovi. Rabi Šmelke si toho chudáka zavolal nazpátek a řekl mu: „Právě jsem zjistil, že ten prsten, co jsem ti dal, má velikou cenu — dej si pozor, abys ho neprodal příliš lacino.“

POSLOVÉ Jeden člověk si rabi Šmelkemu stěžoval, že nemá dostačující příjem a že je odkázán jen na pomoc dobrých a štedrých lidí, a s povzdechem opakoval výrok z modlitby nad stolem: „Nedopusť, abychom potřebovali daru od masa a krve.“ Rabi Šmelke řekl: „Nemá se to číst jako ‚dar‘, nýbrž ‚dary‘, neboť Bůh je jeden, ale jeho posílá mnoho. A význam tohoto výroku je následující: ‚Dej, abychom nepotřebovali dary, jež nejsme schopni vidět jinak než jako dary od lidí, ale dopřej nám v hodině, kdy je přijímáme, rozpoznat, že dávající jsou tví poslové.‘“

CHUDÝ A BOHATÝ Rabi Šmelke řekl: „Více dává chudý bohatému než bohatý chudému. Více potřebuje bohatý chudého než chudý bohatého.“

BUĎTE SVATÍ Jeden člověk se ptal rabi Šmelkeho: „Stojí psáno: ‚Buďte svatí, neboť svatý jsem já, Hospodin, váš Bůh. Každý cti svou matku a svého otce!‘ Jak se hliněný výtvar, ve kterém přebývají zlé pudy, může snažit

dosáhnout vlastnosti boží? A jak příkaz o úctě k otci a matce, který člověku nařizuje to, co je lidské, souvisí s výzvou k nadpozemskému?“

Rabi řekl: „Podle slov našich mudrců¹ pracují na lidském dítěti tři: otec a matka staví tělesnou bytost dítěte, ale duši a ducha mu propůjčuje Bůh. Božská část je svatá, tělesnou část lze posvěcovat a božské připodobňovat. To se mní příkázáním: jste svatí, a přece máte být teprve posvěceni. Musíte se tedy štítit té části dědictví svého otce a matky, která odporuje posvěcení. Nesmíte jí propadnout, nýbrž sami se stát svými pány a tvůrci.“

PŘÍPRAVA Jeden žák prosil rabi Šmelkeho z Mikulova, aby ho poučil, jak svou duši připravit ke službě Bohu. Cadik mu poradil, aby jel k dalšímu z jeho žáků, rabi Abrahamu Chajimovi, který tehdy ještě vedl hostinec. Mladík tak učinil a bydlel u Abrahama Chajima několik týdnů, aniž by na něm zpozoroval jakékoli známky svatosti — vždyť měl od ranní modlitby až do večera pořádku spoustu práce v šenku. Nakonec se ho zeptal, co vlastně přes den dělá. „Mou nejvznešenější činností,“ řekl rabi Abraham, „je mytí nádobí, aby na něm neulpěl ani ten nejmenší zbytek jídla, a také čištění a cídění všech přiborů, aby se na nich neusadil rez.“

Když se žák vrátil domů a sdělil Šmelkemu, co viděl a slyšel, řekl mu rabi: „Teď víš, co jsi chtěl vědět.“

V POKUŠENÍ Rabi Šmelke byl tázán: „Proč se tolik oslavuje obětování Izáka? Dosáhl-li náš otec Abraham již tehdy tak vysokého stupně svatosti — jaký zázrak, že ihned splnil, co po něm Bůh požadoval?“ Rabi odpověděl: „Když je člověk pokoušen, ztrácí všechny své stupně i svou svatost. Před tvář pokoušejícího předstupuje vysvěcen ze všeho, čeho doposud dosáhl.“

¹ V talmudu (Nidda 31).

RADŠÍ NE Rabi Šmelke jednou řekl: „Kdybych měl volbu, raději bych nechtěl zemřít. Neboť v příštím světě nejsou Strašné dny, a co si lidská duše počne bez dní soudu.“

NAŠE POKOLENÍ Rabi Šmelke byl tázán: „Mnozí mohou jen stěžít uvěřit, že by se Mesiáš znenadání objevil v našem ubohém století. A jak bychom my mohli způsobit to, co se nepodařilo ani tannajům a amorajům,¹ pokolením moudrosti, a pokolením, která následovala po nich?“

Cadik odpověděl: „Královské vojsko dlouho obléhalo jedno opevněné město. Proti pevnosti postupovaly skupiny, vybavené všemi druhy zbraní a vedené skvělými vojévůdci, a nakonec ji dobyly. A potom přišli námezdní dělníci, aby odstranili nesmírné množství trosek a uvolnili tak prostor pro stavbu nového královského paláce. A ti dělníci, to je naše pokolení.“

ŠTĚSTÍ ZLODĚJŮ K Rašiho výkladu: „Tomu, kdo slyšel na hoře Sinaj ‚Nepokradeš‘, a přesto šel a kradl, bude provrtáno ucho.“ poznamenal rabi Šmelke: „Dříve, než Bůh vydal na Sinaji svá přikázání, dávali si lidé na svůj majetek dobrý pozor, aby jim ho nikdo neukradl. A poněvadž to zloději věděli, nezkoušeli krást. Poté však, co Bůh řekl ‚Nepokradeš‘, začalo řemeslo zlodějů vzkvétat, protože se lidé cítili zabezpečeni.“

BRATŘI U rabi Šmelkeho byl jednou na návštěvě jeho bratr rabi Pinchas, rav z Frankfurtu. Rabi Šmelke žil vždy nanejvýš střídmě; a teď ve stáří snědl denně jen několik soust a vypil k nim doušek vody. Když to zpozoroval rabi Pinchas, který se s ním viděl poprvé po mnoha letech, řekl mu: „Jsou dva bratři z jednoho otce a jedné matky. Ten první žere a chlastá jako dobytče, druhý se podobá andělu Hospodinovu, nepotřebuje ani jíst ani pít a vychutnává jen lesk paprsků šechiny.“ Rabi Šmelke odpověděl: „Jsou dva bratři z jednoho otce a jedné matky. První se

¹ Židovští učitelé, jejichž nauka se stala základem mišny a gemary.

podobá veleknězi, druhý je obyčejný člověk. Velekněz jí, a to, že jí, patří k oběti, která snímá z obyčejného člověka hřích.“

PLAVBA PO DUNAJI Vypráví se: „V císařském zámku se kuly zlé pikle proti Židům. Rabi Šmelke odjel se svým žákem Mošem Lébem Sasovským do Vídně, aby ty hanebné plány zmařil. Jenže po Dunaji šly právě ledy a řeka byla pokryta krami a tříští. Ti dva tedy nastoupili do malé loďky, která tak tak unesla dva muže, postavili se v ní a rabi Šmelke zanotoval píseň, kterou Židé zpívali u Rákosového moře. Sasovský ho doprovázel svým mohutným basem. A tak loďka pomalu, ale jistě proplouvala mezi ledy. Ve Vídni se na břehu seběhli lidé, koukali s otevřenou pusou a brzy se zpráva o dvou zázračných plavcích rozkřikla po celém městě. Ještě téhož dne přijala císařovna Šmelkeho a vyslechla ho.“

AMEN K POŽEHNÁNÍ Když cítil, že smrt se blíží, řekl rabi Šmelke svým chasidům: „Až dosud jsem to nechtěl vyprávět, ale nyní musím, dokud je ještě čas. Víte, že jsem vždy dbal o to, abych požehnání říkal na místě, kde je přítomen někdo, kdo by odpověděl ‚Amen‘. Neboť požehnáním se rodí anděl, jehož bytost se dovršuje teprve tímto amen. Jednou na cestě jsem vykonal svou tělesnou potřebu a umyl jsem si ruce u pramene. Chtěl jsem vyslovit požehnání, ale nebyl tam nikdo, kdo by odpověděl. Rmoutil jsem se, a když jsem vzhlédl, všiml jsem si, že vedle mne stojí dva muži. Vyslovil jsem požehnání a oni odpověděli ‚Amen‘ s velikou sladkostí. Chtěl jsem si prohlédnout lépe jejich majestátní zjevy, ale spatřil jsem už jen oblak, který je odnášel.“

SAMUELOVA DUŠE Vzprímený na své vysoké židli svolal rabi Šmelke kolem sebe své žáky — jeho obličej byl jasný a oči nezakalené jako vždy — a řekl jim: „Vězte, že dnešní den je dnem mé smrti.“ Rozplakali se, on však je

V *Mé cestě k chasidismu* z r. 1917 prohlásil Buber, že chasidské učení lze shrnout do jediné věty: „*Na Boha lze hledět v každé věci a dosáhnout ho každým čistým činem.*“ Nicméně vzápětí dodával:

„Toto pojetí však nelze, jak se někteří domnívali, žádným způsobem ztotožňovat s panteistickým světovým názorem. Pro chasidské učení je celý svět jen jedno slovo z božích úst; a přesto je nejmenší věc na světě hodna toho, aby se z ní Bůh zjevil člověku, který ho vpravdě hledá; neboť žádná věc nemůže existovat bez božské jiskry a tuto jiskru může kdokoliv kdykoliv odkrýt a vysvobodit i tím nejběžnějším jednáním, jen uskutečňuje-li se v čistotě, zcela zaměřeno a soustředěno na Boha. Sloužit Bohu je tedy třeba ne jen v určitých hodinách a zvláštními slovy a projevy, nýbrž celým životem, celým všedním dnem, celou světskostí. Spása člověka není v tom, že se vzdálí světského, nýbrž v tom, že je posvětil, že je zasvětil božskému smyslu: své dílo a své jídlo, svůj klid i své putování, zakládání rodiny i budování společnosti. Že osvědčí a že dokáže největší boží lásku na všech stvořeních, ano na všech věcech. Nikdy se nestalo, aby velké národní společenství (Volksgemeinschaft) — ne nějaký řád vydělených, nebo bratrstvo vyvolených, nýbrž národní obec se vši svou duchovní a sociální mnoho-
tvárností, se vši svou nesourodostí — založilo tak velice celý život jako jeden celek na tom, co rozeznalo v svém vnitřním životě. Zde neexistuje dělení na víru a skutky, na pravdu a osvědčení: v řeči dneška, dělení na morálku a politiku; jedna říše, jeden duch, jedna skutečnost.“

Český čtenář nalezne jedinečné poučení o chasidismu v knize Jiřího Mordechaje Langora *Devět bran, Chasidů tajemství*, která vyšla v ELK v Praze 1937 (anglická verze v New Yorku 1961 a 1976). Pražský Žid Langer se ve svých devatenácti letech vydal do „židovského Říma“ v Hallčl, do městečka Belcu (dnes v SSSR, 60 km vzdušnou čarou na sever od Lvova), aby zde prožil plných pět let na dvoře tehdejší hlavy chasidismu Jisrúcha (Izachara) Bér Kokacha. Jeho kniha je literární skvost. Úvod je věnován pobytu

„pražského mládence mezi chasidy“ a stručné, avšak vynikající charakteristice chasidismu; následuje přes dvě stě stran příběhů, které si chasidové vyprávějí, podávaných strhujícím způsobem vřele lidské poetičnosti — jaký se Buberově podání zcela jistě rovná, pokud je nepředčí. Jiří Langer — bratr u nás známějšího literáta Františka Lange-
ra — vydal mj. dva svazky hebrejské poezie; jedna z jeho básní je elegie věnovaná smrti Franze Kafky. Byli dobří přátelé — a když Langer provázela belckého rabína na léčení v Mariánských Lázních, Kafka, který tam byl shodou okolností také, se k nim přidružil, aby potom podrobně vypsal vše, co viděl, v dopisu z července 1916 Maxu Brodovi, jaksi odměnou za informaci o této návštěvě. Ličení je fotograficky přesné až do nejmenších detailů podoby, postavy, chůze a ovšem i doprovodu rabína, který se tak jeví „ne jen jako sultán, nýbrž také jako učitel, profesor atd.“ — totiž podle Kafkova přesvědčení, že „pouhým okem nelze vidět víc než maličkosti tam, kde je pravda“; jen na jednom místě si neodpustí, aby nedodal po zmínce o rabínových banálních poznámkách a otázkách ve stylu mocnářských návštěv: „Langer v tom všem hledá nebo tuší hlubší smysl; věřím, že hlubší smysl je v tom, že smysl chybí...“

Kafka v té době už o chasidismu hodně věděl a Bubera znal. V dopisu Felice Bauerové z 16. 1. 1913 psal, že Buber večer přednáší, ale že by ho „nevyhnal z pokoje, už jsem ho slyšel, dělá na mne nudný dojem, všemu, co říká, něco chybí“; naopak tři dny na to, 19. 1., zaznamenává: „včera jsem mluvil také s Buberem, který je osobně svěží a prostý a významný a nemá nic společného s těmi mdlými věcmi, které napsal“; den nato v dalším dopisu, že „Buberovy přílišné zásahy při přepracování legend dělají četbu jeho knih nesnesitelnou“ (do té doby vyšly právě jen zmíněné Nachmanovy příběhy a Baalšemova legenda). A jestliže v lednu 1918 napsal Brodovi o „posledních knihách“ Buberových, že jsou spolu s Kierkegaardovým *Buď anebo* „ohavné, odporné“, pak v září 1917 prohlašoval, že chasidské povídky „jsou to jediné židovské, v čem se bez ohledu na svůj du-

NEJEDNO MÍSTO Čech a Moravy je posvěceno kroky světců a myslitelů. Učenců, znalých talmudu a kabaly v takové míře, že za našich časů si to jen málokdo umí představit. Dnes už namnoze jen několik řádek, krátká zmínka v dějepisné knize je jediným pozemským svědkem někdejší slávy oněch výtečných lidí. Druhdy jen větrající žulový kámen, kdesi na opuštěném hřbitůvku venkovském nám svými napolo nečitelnými nápisy hebrejskými hlásá, že pod ním je „ukryt“ vynikající učenec, a těch několik slov v kameni vyrytých k nám mluví o životě, působení a utrpení.

Jsou však ještě v živé paměti někteří z těchto dávno odešlých. A ne-li u nás, tož aspoň kdesi na Východě, daleko od hranic zemí koruny české, nedozněla dosud ozvěna slov jejich a jména některých českých a moravských měst – a nikoliv právě největších – jsou známa židovským dětem východní Evropy jediné jakožto působiště vynikajících rabínů zašlých staletí.

Takovým místem je Mikulov na Moravě. Nejednen učenec proslavil tuto velikou kdysi židovskou obec. Vždyť i sám rabi Lev byl před svým příchodem do Prahy rabínem v Mikulově. Nás však zajímá především rabi Šmelke Lévi Horovici, jehož náhrobek a modlitebnu, jakož i jizbu, ve které hloubával v kabale, podnes v Mikulově ukazují s pietou a hrdostí příležitostným návštěvníkům.

Mystická vlna chasidismu se nikdy nepřevalila na Západ, přes hranice slovanských zemí východní Evropy. Na území bývalých Uher, kde působil reb Mojše Tajtlboud v Íhelu (Ujhély) a reb Jichek Ázik Toub v Kálově, rozšířil se chasidismus spíše jen formálně. Bratři Horovicové Pinches a Šmelke, potomci našeho pražského rabína Pinchasa, pronikli jediní ještě dále.

Budu vám o těchto svatých bratřích vyprávět, co jsem kdy slyšel a co jsem četl ve starých knihách hebrejských.

Mladší bratr Pinches stal se vrchním rabínem ve Frankfortě nad řekou Mohanem. Starší Šmelke v našem Nyklšporku čili Mikulově. Jak k tomu došlo, je hodno zaznamenání.

V obou městech se uprázdnily rabínské stolice současně a oba slavní bratři dostali nabídky obou obcí též současně.

„Jdi ty do Frankforta!“ radil Šmelke mladšímu Pinchesovi. „Ty jsi významnější než já a Frankfort je větší obec než Nyklšpork.“

„Ne, ne!“ říkal Pinches. „Do Frankforta půjdeš ty!“ Jsi významnější a jsi také starší. Já půjdu do Nyklšporka. Je to pro mne beztak až příliš velká čest.“

Dlouho se oba bratři přeli, kdo půjde kam. Neboť každý si cenil druhá víc než sebe. Nakonec se dohodli, že budou putovat k svému učiteli, svatému rebe reb Bérovi do Meziriče a podle jeho rozhodnutí že se zařídí. Vždyť tak jako tak chtěli k němu jít, aby jej požádali o vyložení jistého nesrozumitelného místa v tajemné knize Zóhar.

Když do Meziriče přišli, vznikl mezi nimi před svým prahem světcova domu nový svár.

„Vstup nejdříve ty, poněvadž jsi významnější než já!“ říkal Šmelke Pinchesovi.

„Ne!“ ohrazoval se Pinches. „Ty vstoupíš první. Ty jsi významnější.“

Jak se tak před domem prou, vystrčí najednou svatý rebe reb Bér oknem hlavu a volá:

„První ať vstoupí ten, jenž bude rabínem v Nyklšporku. Ten je tím významnějším.“

I pospíšil Šmelke a vkročil první. Nepokládal se za lepšího. Ale chtěl, aby se bratr stal rabínem ve větší obci, ve Frankfortě. Pinches nemohl odporovat. Kdyby byl vstoupil první, byl by se stal ve Frankfortě rabínem Šmelke. Vypadalo by to však, že by on, Pinches, se pokládal za lepšího. A s tou myšlenkou se spřátelit nemohl. Zkrátka, bylo rozhodnuto. Ve slavném Frankfortu se stal rabínem mladší Pinches, v malém Mikulově – a tím ovšem vrchním rabínem země moravské – starší Šmelke.

Svatý rebe reb Bér přijal tedy bratry už „usmířené“. Blahopřál jim k jejich nové důstojnosti a potom jim vyprávěl velmi krásný příběh o jednom knížeti, jenž se svými vladyky vládne nesmírné říši. Nato oba bratry propustil v míru a v pokoji.

Vrátili se do hostince. Tu si teprve vzpomněli, že se přece chtěli svatého rebe reb Béra pozeptat na smysl onoho nesrozumitelného místa v Zóharu. Mrzeli se, že zapomněli. Najednou se jim však vybavil příběh o knížeti, který jim světec povídal. Zamyslili se nad tím, a hle, ono místo v Zóharu je jim rázem srozumitelné. Povídka o knížeti byla podobenství, které vše osvětlovalo.

Předtím přišli jednou do Meziriče, aby svatého rebe reb Béra poprosili o vysvětlení talmudského příkazu, podle něhož jsme povinni chváliti Pána Boha za všechno zlé zrovna tak zplna srdce, jako jej chválíme za vše dobré.

Světec jim řekl:

„Jděte do učebny, vyhledejte tam mého žáka Žíše a toho se na to zeptejte! Žíše vám to poví nejlépe.“

Bratři Žíše vyhledali.

Božítku, jaký to byl chudák! Tělo, strašlivě vyhublé hladem a bídou, měl ověšeno hadry. To byly jeho šaty. Celým svým zjevem dokazoval, že jeho život je jen strádání a utrpení.

„Jak je možno, abychom Pána Boha chválili za všechno zlé právě tak, jako ho chválíme za vše dobré?“ tázali se ho bratři.

„To vám opravdu neumím vysvětlit,“ řekl chudák Žíše zamyšleně. „Abych vám totiž řekl pravdu, mně dosud nikdy nic *zlého* nepotkalo . . .“

Na světě není zla. Všechno je ve skutečnosti dobré. Záleží jen, přijímáme-li svůj úděl s láskou, pokorou a odevzdáním jako náš milý rebe reb Žíše.

Žíše také oba bratry přivedl na spásnou cestu chasidismu. Byli původně žáky největšího odpůrce chasidů, rabiho Eliji „Gúena“ z Vilny, a chasidské zvyklosti byly jim zpočátku proti mysli. Necháпали rebe reb Bérův způsob života. Svatý rebe reb Bér totiž úzkostlivě skrýval své skutky před zraky světa, takže se nezasvěceným jevil jako člověk naprosto obyčejný. Z bludu vedl bratry Žíše. Jím poznali, že i andělé Páně mohou žít na této zemi co prostí lidé.

Bratři pronikli záhy do nejtajnějších hlubin chasidismu. Jejich vroucí zbožnost se přenesla potom i na ostatní žáky rebe reb Bérov.

Tehdy pravil svatý rebe reb Bér:

„Až dosud byl můj dům plný svící, ale ty svíce nebyly rozžaty. Nyní dopadly na ně dvě jiskřičky – a všechny svíce se rozsvítily.“

A rebe reb Šmelke pravil, když nakonec odjížděl z Meziriče:

„Zprvu jsem se mnoho postil. Chtěl jsem tím své tělo naučit, jak má snášet světlo duše. V Meziriči však, kde jsem prožil tolik zázračných věcí, naučila se má duše snášenlivosti s temnem těla.“

Mikulovští chystali novému rabínovi slavné uvítání. Proslovy měli již nachystány.

Svatý rebe reb Šmelke však žádal, aby ho nechali nejdříve chvílku o samotě. Když se tak stalo, počal se sám vítati proslovy, v nichž svoji učenost a zbožnost oslavoval. Mluvil povýšeným hlasem, a pánové ve vedlejší místnosti všechno slyšeli.

„To máte tak,“ vysvětlil jim potom své počínání. „Až mě budete oslavovat, uslyším z vašich úst takovou chválu, že kdybych jí uvěřil, zpyšnit bych mohl, před čímž mě Bůh opatruj! Říkám si tedy nejdříve tu chválu sám. Tak nejlépe vidím, jak jsou všechny tyhle uvítací komedie směšné a nepravdivé.“

Rebe reb Šmelke byl sice v Mikulově přijat s velikým nadšením a s okázalostí, na různých ustláno tam však nikdy neměl. Mikulovští už přičichli k západnickému

osvícenství a s mystickým snažením chasidského rabína z Východu se neuměli sprátelit. Dobrý poměr kalila zejména jedna podivnůstka rebe reb Šmelkova. Na rozdíl od ostatních rabínů nechtěl totiž mluvit ani jidiš, natož německy. Mluvil zpravidla jen čistou hebrejštinou, a mikulovští vzdělanci řeči proroků tehdy už skoro nerozuměli. Do sporů musil několikrát zasáhnout svatý rebe reb Mélech liženský, jenž uměl každému mluvit do duše, i hříšníkovi nejhoršímu. Rebe reb Mélechovi se také skutečně vždycky podařilo rozpory v Mikulově, i když ne trvale urovnati, tož aspoň dočasně zmírniti.

Jednou si dobíralo několik mikulovských šviháků rebe reb Šmelka.

„Připustíte, pane rabíne, že my máme před vámi polskými velikou přednost.“

„Jakoupak?“ divil se svatý rebe reb Šmelke.

„My jsme vždycky dokonale čistí a na našem oděvu nenajdete jedinké skvrny, kdežto z vašich krajanů, třeba jsou i učenými rabíny, špína jen kape. A přece stojí v talmudu, že učenec se dopouští smrtelného hříchu, trpí-li na svém šatě skvrnu.“

„Máte pravdu!“ odpověděl pohotový rebe reb Šmelke. „To skutečně v talmudu stojí. A stojí tam dokonce, že čistota je první ze stupňů, vedoucích k Duchu svatému. U nás, židů polských, není nikdy nemožné dosáhnouti Ducha svatého. Z toho má čert strach a dělá nám proto potíže už od počátku. Kouká, jak by nám zabránil dosáhnout třeba i jen toho nejnižšího, prvního stupně: čistoty. U vás není nebezpečí, že se vám kdy dostane daru ducha svatého. A tak vás může

čert klidně nechat žít v tělesné čistotě a spolehnout se na vás. Ví, že vám na svatosti ani za mák nezáleží. Buďte si tedy jen pěkně čistí!“

Při každém svém kroku jsme povinni v pomoc Boží doufati a důvěrou v Nejvyššího posilovati sebe i bližní. Kolikrát každodenně při těch našich trampotách řekneme „Pomoz Pán Bůh!“? To nelze ani spočítat. Ano, neustále jsme povinni doufati a své bližní utěšovati, ač víme, jakými hříšníky všichni jsme, a že si Boží pomoci nezasloužíme. Avšak milost Boží je nekonečná. To jen nevěrci nevědí. Jak jsou proto hodni politování? Jak smutný je asi jejich život! Ne, to už ani život není! Smrt je to. Smrt bez naděje, bez světla Víry. Bůh nás opatruj před životem tak bídným! V jedné věci jsme však i my povinni – praví svatý reb Šamšn z Ostropolji – , v jedné věci jsme všichni povinni být naprostými *nevěrci*! Ano, nevěrci, kteří na pomoc Boží nepomýšlejí. V jednom případě by bylo hříchem říci: „Pomoz Pán Bůh!“ Když k nám totiž přijde nějaký chudás a prosí o almužnu. Tu jej nesmíme jen tak odbýti slovy útěchy a dovolávat se pro něj pomoci Boží. Nikoliv. V tomhle případě nesmíme říci nic, nýbrž musíme pěkně „ruku otevřít pro chudého bratra nebohého a dávat i dávat“, jakož psáno je rukou Mojžíšovou. V tom případě musíme tedy opravdu být „nevěrci“. Tu svatý reb Šamšn z Ostropolji praví: Buďte nevěrci!

Touhle zásadou se ovšem řídil i náš rebe reb Šmelke. A jak se jí řídil! Důchody rabínů mikulovských byly v oněch dobách značné. Avšak u svatého rebe reb Šmelka bylo peněz pořád pomalu. Každíčký žebrák,

který u něho zaklepal, byl podarován tak štědře, že rebe reb Šmelkovi a jeho rodině nezůstávalo už takřka ani zbla. Všechny peníze, které během dne dostal, rozdál ještě před západem slunce chudým. Při východu hvězd nesměla být v jeho domě ani vindra. Svatý Baal-Šem mu byl zářným příkladem v tomto počínání. A když náhodou nebylo po ruce peněz, rozdával svatý rebe reb Šmelke třeba i bytové zařízení. Cokoli se vůbec dát mohlo.

Jednomu žebrákovi daroval drahocenný prsten.

„Co jsi to zase udělal?!“ zahořekovala paní Šajndl-Bíne, starostlivá manželka rebe reb Šmelkova. „Vždyť tenhle prsten stál čtyři sta rýnských!“

Byla arci též paní Šajndl-Bíne světica nesmírná. Kéz nás chrání Světlo jejích zásluh! Dobročinná a milosrdná. S chudými by byla rozdělila své srdce převzácné. Ale čtyři sta rýnských je čtyři sta rýnských. Ty se jen tak nevyhodí.

Svatý rebe reb Šmelke se na okamžik zarazil. K radosti manželčině rozkázal, aby ihned přivedli žebráka zpět.

„Poslechni,“ řekl mu, „právě se dovídám, že ten prsten má cenu čtyř set rýnských. Tak pozor, až jej budeš prodávat, ať tě nikdo nenapálí . . .“

Rebe reb Šmelke měl ještě jednu podivnůstku. Byl z jedné stránky jako ten Comte de Lautréamont. Skoro nikdy nespál. Stále jen studoval a rozjímal. A když se přece tu a tam rozhodl, že si na chvílku odpočine, neuléhal na lůžko, nýbrž spal sedě, aby neztrácel mnoho času.

Také rebe reb Pinches chtěl bratra napodobnit a nespát. Ale nedařilo se mu. Rebe reb Šmelke to bratrovi jak náleží vysvětlil:

„To je tím, že moje duše pochází ze světa věčného šabesu, kdežto tvoje ze světa věčného novoluní.“

A Marjem, jejich sestra, vyprávěla o rebe reb Šmelkovi toto:

„Jedné noci, po několikadenním bdění, podepřel si hlavu a usnul. Když se za chvíli probudil, viděl, že mu zhasla svíčka. Polekán, že bude nucen studium na chvíli přerušit, vystoupil, ještě rozespálý, z podkrovní světničky na střechu domu se zhaslou svíčkou v ruce. A hle, na pokraji střechy podává mu neznámá ruka oheň. Rebe reb Šmelke si rozsvítil, a nestarejte se o dárce ohně a o ostatní mimořádné okolnosti, vrátil se k své knize.“

Po chvíli ho však napadlo, že tu není všechno v pořádku. Kdo byl ten, jenž mu oheň podal? Se země až na střechu nikdo dosáhnout nemůže a žebráku tam nebylo.

I modlil se svatý rebe reb Šmelke k Bohu. A tu mu bylo oznámeno, že Nebesa pocítovala přerušení jeho studia jako velikou ztrátu. I vyslala proroka Eliáše, aby mu oheň přinesl.

Když svatý rebe reb Šmelke tohle uslyšel, zaplakal. Mnoho dní se potom postil, protože zavinil, že pro něj, nehodného, se musil prorok tolik obtěžovati.“

Avšak i zdravý spánek je dar Boží. To byl nucen rebe reb Šmelke jednou uznat. Do Mikulova zavítal svatý rebe reb Mélech z Liženska. Sám mistrovi ustlal, urovnal pěkně podušky a prosil jej, aby se aspoň jednou jak náleží vyspal. Rebe reb Šmelke nemohl tak váženému

příteli odmítnout. Spal celou noc, a když se ráno probudil, byl čilý a svěží jako nikdy předtím.

A což když se potom po obvyklé koupeli počal v modlitebně modlit! Ještě nikdy neslyšela stará synagoga mikulovská tak krásné modlitby.

Po skončení bohoslužeb řekl:

„Teď vím, že Bohu lze sloužiti i spánkem.“

Nikdo nepronikne tajemstvím myšlenek svatých cadýků v hodině, kdy stojí v modlitebně před tváří Nejvyššího. O svatém rebe reb Šmelkovi píše očitý svědek, reb Mojše Tajtlboum, doslovně toto:

„O svátcích stál na modlitbách před oltářem a myslil na nejvznešenější tajemství. Měl při tom dlouhé, neustále nové a nové melodie podivuhodné krásy, jakých lidské ucho nikdy neslyšelo a slyšeti nebude. Bylo zřejmé, že si nebyl vědom svého zpěvu. Jeho duch dlel ve výšinách, kdežto hlas vyluzoval ze rtů ony zázračné zpěvy, sladké všem posluchačům.“

Císař pán chystal jakési nařízení, které, kdyby bylo vešlo v platnost, bylo by přivodilo konec svaté obce mikulovské. I vydal se svatý rebe reb Šmelke do Vídně, u císaře orodovat. Provázeli ho toliko jeden žák, Mojše Jehíde Lejb, pozdější rabi v Sasově.

Bylo to na jaře. Neohrožený rebe reb Šmelke si však nedal svůj záměr rozmluvit. Šlo o bytí či nebytí celé obce. Kdo by tu váhal nasadit život?! Chtěli se tedy sami přes řeku přeplavit. Ale nikdo jim nechtěl půjčit loďku. Byl tam však jakýsi pekař s díží. Povídá: „Já vám půjčím tu díži, můžete se v ní pustit na Dunaj, chcete-li.“ To

řekl jen tak, aby je poškádlil. Jenže svatý rebe reb Šmelke se poškádlit nedal. Povídá: „Tak tedy dobře!“ Dal díži na vodu a s reb Mojšem Lejbem si stoupl do té díže. To se rozumí, že si v ní nesedli. Na to není v díži místa. Plavili se stoje. Svatý rebe reb Šmelke zanotoval onu starou píseň, kterou pěl Mojžiš s Izraelity, když táhli z Egypta Rudým mořem a kterou s námi zase bude pět, až přijde zmrtvýchvstání. Reb Mojše Lejb ze Sasova učíteli přizvukoval.

*Bohu já zpívám, jenž se vzepjal,
jezdce i koně srazil do moře.*

Bůh – toť píseň a vzdor.

Ejhle, to Bůh je mých otců, Jeho uctívám . . .

A sotvaže se nad vlnami Dunaje vznesla první slova té svaté písně, hle, díže se od břehu odpoutává a kry ledové, jakoby dojaty čarovným zpěvem, se jí uctivě vyhýbají.

*Dechnutím tvého chřípí kupí se vody, ó Bože,
příboje strmí jako hrady, přívaly tuhnou
v moře útrobach.*

Pluje milá díže s našimi světci, pluje mezi ledy, a jak se blíží druhé straně, tak tam rostou řady senzacechtivých Vídeňáků, kteří přihlížejí z břehu neobvyklému divadlu, statečně povykující. Než my si jich ani trochu nevšímáme, uličníků.

*Kéž pohltí je propasti mořské,
kéž zapadnou jak ten kámen v hlubinách!*

*Hrdostí svou znič všechny nepřátele,
dej vyšlehnout svému hněvu,
nechť stráví je jako slámu!*

Též císař, vyrušen jsa křikem, slezl ze svého trůnu a pozoruje tu zvláštní podívanou oknem paláce i s ministry svými.

*Ó, kéž zachvátí je děs a hrůza,
než na druhý břeh přejde tvůj lid, Bože,
lid, jenž náleží jen tobě!
Nechť Hospodinu vládne na věky a á-á-ž...*

Zpěv dozněl. Dízka šťastně přistála, a hle, císař pán už vítá naše plavce. Svatá obec mikulovská je zachráněna! Tenhle císař byl podivný člověk. Však jsme již o něm slyšeli. Jmenoval se Josef a náhodou právě tehda císařoval za svou matku, paní Marii Terezii.

Svatý reb Chájim ze Sanzu (Nový Sandec) vypravoval, jak svatý rebe reb Šmelke vzkřísil kdysi mrtvého. Přítomní talmudisté vrtěli nad tím vypravováním hlavami.

Svatý reb Chájim se rozhorlil:

„Kdyby mi někdo řekl, že svatý rebe reb Šmelke z Nyklšporka kráčeje hřibitovem, několik set let starým, vzkřísil třeba sto tam odpočívajících nebožtíků, věřil bych tomu a hlavou bych nevtěl.“

A lublínský Jasnovidec pravil:

„Osmnáct let jsem se v Nyklšporku učil a nepamatuji

se ani na jediný okamžik, v němž svatý rebe reb Šmelke nebyl v myšlenkách vhróžen v Boha.“

Svatý rebe reb Šmelke odešel ze světa dne druhého v měsíci ijáru roku 5538 (1778). Byla v něm vtělena duše proroka Samuela.

Nástupcem jeho v Mikulově byl jeho žák reb *Mordechaj Benét*, který je autorem několika pojednání talmudických. Nejznámějším z nich je výklad ke spisu jeho středověkého jmenovce *Mordechaje*. Reb Mordche Benét byl zázračným mužem netoliko v životě, ale i po smrti. Několikrát lehla svatá obec mikulovská popelem, avšak jeden jeden dům zůstal vždy nedotčen a plameny se mu vyhnuly.

Ten dům patřil za oněch časů jednomu hodnému křesťanovi, jemuž svatý reb Mordche Benét udělil za jakousi laskavost své požehnání. A to jeho požehnání přečkalo věky a uchránilo onen dům před hrůzami požárů. Kéž chrání též nás i ty naše milé střechy nám nad hlavami ode všeho zlého (- jež at raději ani nepříjde! -), abychom se dožili v míru Mesiášova příští již brzy a za našich dnů se všemi věrnými Izraele, AMEN!

Rebe reb Šmelke mnoho nepsal. Toliko jeho výklady k Pěti knihám Mojžíšovým se nám dochovaly. Zaznamenal je jeho žák svatý reb Jisrúl z Kožnice svým úsečným slohem a nazval je *Dyvré Šemuél* (Slova Samuelova).

Zato byl jeho frankfortský bratr Pinches výtečným literátem. Napsal celkem sedm spisů. Jeho Haflaá je z nich nejslavnější. Rebe reb Pinches v stáří oslepl

zákalem. Jen jedno oko si dal operovat. Privil, že dívat se na tento svět je zbytečné a k službě Pánu Bohu že postačí mu oko jedno.

Zemřel v roce 5562 (1802) – nechť nás chrání Světlo jeho zásluh!

Málem bych však byl zapomněl na něco velmi důležitého. Svatý rebe reb Šmelke znal i budoucnost:

Žil tehda v svaté obci mikulovské jeden člověk, zámožný kdysi, jenž však veškerého jmění svého pozbyl. A tenhle člověk pořád jen škemral, aby mu svatý rebe reb Šmelke jakési ověření sepsal, z něhož by patrně bylo, že není on žebrák leccjaký, nýbrž občan vážený. Vyzbrojen pak psaním tím na cestu světem vydati se hodlal, věda, že souvěrec nižádný, popatře v písmo tak posvátné, od prahu svého neodežene ho, nebohého. Rebe reb Šmelke však dokumentu takového vydati jemu nechtěl, říká, že raději sám co živ podporovati jej bude, než aby vykonal dílo, které by dost možná mnoho zla naplodilo. Ten člověk tedy vida, že po dobrém nepořídí už asi ničeho u svatého rebe reb Šmelka mikulovského, bez povážení k podniku se ohodlal, jenž zajisté hoden pochvaly není. K vrchnosti se obrátil s poníženou prosbou, aby světce nejmilostivěji přiměla vyhověti té žádosti jeho. A kníže pán, kterýžto člověka onoho ještě za lepších časů byl znával, bez pomýšlení vyslyšel ho též nyní. A tak, ač nerad velmi, byl svatý rebe reb Šmelke přece jen nucen vyplnit to nerozvážené jeho přání, načež ten člověk sebral to psaní a na vandr se vydal

bez váhání. A vskutku, štěstí mu přálo. Za roků málo – takových peněz v světě vyžebbral, že až on do té své moravské vlasti se navrátí, boháčem největším věru že budou jej mikulovští zvatí.

Až tu dne jednoho na cestě s jakýmsi tovaryšem se setkal. (Toho počestného cechu žebráckého.) Ten pak, spatřiv to písmo rebe reb Šmelka svatého, nejinak, než že mu je náš krajanek vydati musí, začež pak on svůj měsíc, plný jak se sluší, na památku že jemu dává. A jak se už stává, náš roztomilý Mikulovský té tovaryšské žádosti – vyhověl, jaksi z kolegiálnosti. (V té době ovšem svatý rebe reb Šmelke mikulovský nebyl již mezi živými; to nutno taktéž uvést do známosti.) A poté se ti dva rozešli s poctou a zase šli dál každý svou cestou.

Jenže ten milý tovaryš daleko nedošel. Velmi se chudák roznemohl a nižádný dryák mu nepomohl, neb třetího dne zemřel a lidé milosrdní jej pochovali. Když však do rubáše jej už oblékali, tu našli u něho, nebohého, to písmo rebe reb Šmelka svatého. I nemeškali a milé písmo bez okolků do Mikulova poslali. Aby tam zvěděli, že tu pochovali jejich občana váženého. (Tak se totiž domnívali.) A když poté v Mikulově to psaní dostali, nejinak než že ten jejich dobrý občan vpravdě zemřel, taktéž sobě mysleli. Zatím však náš milý krajan nevěda, co se stalo, zdráv bloudil dále světem, neb doufal, že ještě prospěje žebrotou svým dětem i bez toho psaní. Ale marné namáhání, nikdo mu teď nic nedal, až se chudák ze všeho, co dřív

vyžebal, vydal a teď se vrací k domovu po sedmi hladových letech bez šmejcaru,¹⁾ jako když vyšel.

Nyní však poslyšme, co se tam zatím stalo. Když tehda ta klamná zvěst o té jeho smrti do Mikulova dospěla, tu jeho věrná manželka velmi zatruchlila, neb že ovdověla si myslila. Pročež tedy nemeškala a podruhé se honem vdala, jakož i svému druhému choti – aniž s tím prvním rozloučena byla – tré pacholátek povila. Takové tři *memzérím!* Jak hrozné to, vám povím. Tací parchantíci, zcela bez své viny, k životu krutému jsou navždy odsouzeni. Nikdy nevejde, kdo je *mamzér*, do stavu manželského; buď klet a potupen až do skonu svého! Tak dí náš Zákon božský a takhle spartánsky chráníme svůj čistý plamen krbu rodinného.

Zkrátka, abych už skončil to smutné povídání. Když se ten náš milý poutník zas domů navrátil a ty caparty zatracené zčistajasna spatřil – žalostí mu puklo srdce a zemřel v tom okamžení; a to všecko přivodilo jen to osudné psaní, a to všecko viděl svatý rebe reb Šmelke v duchu svém svatém už sedm let napřed. Neb z které jiné příčiny by se byl tehda tolik zdráhal sepsati onomu chudákovi své poručení? – Svatý rebe reb Šmelke! – Kéž jeho zásluhy chrání nás i naše potomky ode všeho zlého až na věky, AMEN!

¹⁾ Naši zbožní dědové a báby židovství v Čechách a na Moravě neradi vyslovovali slovo krejcar, poněvadž je odvozeno od německého Kreuz (kříž); říkali tedy namísto toho šmejcar.

Také jsem tuhle slyšel, že prý jacísi umělci – z těch dnešních, jejichž knížek se my chasidé nedotýkáme – tuto historii všelijak rozpiplali a romány z ní nadělali. Nikomu však nepověděli, kde ji byli zvěděli: – *V té naší chasidské říši!* (– To asi zapomněli.)

Z MOUDROSTI SVATÉHO REBE REB ŠMELKA

Svatý rebe Avrúm Chájim ze Zločova, autor knihy Orach la-chajim (Cesta k Životu), se kdysi otázal svatého rebe reb Šmelka, jak je nám možno milovati svatého bližního jako sebe samého i tehdy, když nám ten „bližní“ – ubližuje.

„Odpověď na tuto otázku je dána posledními slovy tohoto Božího přikázání: ... *sebe samého*,“ řekl mu svatý rebe reb Šmelke. „Všechny duše tvoří dohromady jeden nedílný celek. Jedno těleso duchovního principu lásky a moudrosti, nazývané kabalou Duše Adamova, a každá lidská duše je toliko článkem, jedním z duchovních údů nebo ústrojů tohoto duchovního celku. Udeříš-li se vlastní rukou nebo kopneš-li se vlastní nohou – zda budeš proto svou ruku nebo nohu trestati? A dopustíš-li se pošetlosti vlastní hlavou – byl bys blázen, kdybys sám sebe za to políčkoval. Když ti tedy někdo ublíží, uvědom si spojitost všech duší a že ty i ten tvůj bližní jste vlastně součástí jediného nadosobního já, stejně tak jako jsou tvá ruka, noha nebo hlava součástí jednoho těla. Uvědomíš-li si to – jak by ses ještě potom mohl hněvat na *sebe samého*?“

A jak možno milovati i ty, kdož se prohřešují proti Bohu?

„Všechny duše jsou jiskrami božství. Jestliže některá jiskra Boha nekonečného se propadla do bahna a kalu – zdali nám jí nebude líto? Zdalipak jí nebudeme nápomocni, aby se opět odpoutala a celým svým leskem zazářila? Vždyť přece je součástí samého Boha!“

Našemu pokolení:

„Ke klisně vozu Faraonova přirovnávám tě, milá má.“ – Tímto podobenstvím promlouvá v Šalamounově Písni Písni božský Ženich k své Nevěště, svaté Obci izraelské. Jeho slova mají však význam zejména v našem pokolení. Zpravidla totiž vidáme, že živá bytost táhne za sebou věc neživou, nikoli však že by naopak věc neživá táhla za sebou nějakou bytost živou. Příhodilo se to, když Izraelité kráčeli Rudým mořem. Tam vozy – tedy věci neživé – strhli za sebou do moře Faraonovy koně i s jezdcí, tedy živé bytosti. – To ovšem nebylo přirozené. Přirozené je, aby živé táhlo za sebou neživé, jak tomu bývalo dřív. Dřív bylo lidem povznesení ducha přednější než hmotné blaho. Dřív tedy táhl Duch, to jest život, hmotu za sebou. Věci duchovní předcházely věci hmotné. V našem pokolení je tomu však naopak. Dnes jsou lidem hmotné požitky přednější než potřeby duše. Tak tedy táhne mrtvá hmota živé za sebou. Jako tenkrát, když vozy Faraonovy strhly za sebou klisny i jezdcy do propastí mořských . . .

A teď něco pro Kierkegaard:

Těžiště zkoušky Abrahamovy nebylo v tom, že upo-

stlechnuv rozkazu Hospodinova byl hotov z lásky k Bohu obětovat syna svého jediného, ale v tom, jak se zachoval, když mu Bůh nařídil, aby spoutaného již syna zase osvobodil a nechal naživu. Tedy v tom, že Bůh oběť, krátce předtím požadovanou, vzápětí zase odmítá. Kdyby se byl Abraham radoval, protože jeho milovaný syn byl zachován životu, anebo: kdyby byl truchlil, že mu nebylo přáno svou lásku k Bohu prokázat skutečným vykonáním oné oběti – v obou případech by nebyl v zkoušce obstál.

Abraham se však radoval – jak možno bedlivým studiem Písma zjistiti – , že nyní, když mu Bůh nařizuje, aby syna ušetřil, je mu přáno vykonáním i tohoto nového rozkazu božího přinést Bohu ještě větší oběť, než jakou by bylo bývalo obětování Izáka. Byl-li totiž ochoten syna Bohu obětovati, dokázal tím, že mu je příkaz tohoto obětování něčím ještě vyšším než láska k dítěti. Nyní však, na druhý rozkaz Boží, nevykonává tohoto obětování, zřiká se ho, čili *obětuje i toto obětování*, jež mu předtím bylo tak drahé, neboť jediné jím mohl prokázati svou neskonalou lásku k Stvořiteli. Ale i z této nové oběti, která je právě v tom, že se oběti zřiká, se Abraham raduje. A to je vrchol jeho zkoušky.

A pro Einsteina:

Každé těleso skrývá v sobě cosi, co je pravým opakem jeho zjevných vlastností. Neboť živly, z nichž se skládají všechny věci, jsou síly navzájem se potírající; přesto však řízením Stvořitelovým stávají pospolu v jednotě tím, že každý ten živel se v podstatě ruší potud,